

6 Δεκεμβρίου 2014

Άγιος Γεράσιμος Παλλαδάς: Φωτεινή Προσωπικότητα

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η Πεμπτουσία δημοσιεύει, σήμερα, το πρώτο μέρος της ομιλίας της κ. Ελένης Χατζόγλου, δρος φιλολογίας, στην επετειακή εκδήλωση που διοργανώθηκε από την Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, στις 13-11-2014 στο ξενοδοχείο Caravel, με αφορμή την συμπλήρωση 300 ετών από της

κοιμήσεως του Αγίου Γερασίμου Παλλαδά (1714-2014) .

Η σημερινή μέρα αποτελεί απόδοση τιμής στην μνήμη ενός πολύ ταπεινού ανθρώπου, ο οποίος διακρίθηκε στην ζωή του για την σεμνότητα και την μετριοπάθεια. Όλη η μελέτη του βίου και του έργου του, την οποία επιχείρησα κατά την διδακτορική[1] και μεταδιδακτορική μου έρευνα, επιτρέπει τον ισχυρισμό ότι ο προσανατολισμός του ήταν η προσφορά και η εργατικότητα μακριά από οποιαδήποτε υπόνοια αυτοπροβολής ή ακόμη και αναγνώρισης.

Ωστόσο, εφόσον κάθε φωτεινή προσωπικότητα δεν μπορεί να παραμείνει «υπό τον μόδιον» για πολύ, αλλά αργά ή γρήγορα τίθεται «επί την λυχνίαν», έτσι και ο ίδιος τόσο κατά τον επίγειο βίο του, όσο και μετά θάνατον επαινέθηκε και αναγνωρίστηκε. Σκοπός της ομιλίας μου αυτής είναι να αναδειχθούν οι μαρτυρίες περί του προσώπου του, θετικές κατά κανόνα, αλλά και ορισμένες αρνητικές έως και συκοφαντικές, όσο ήταν εν ζωή.

Κατ' αρχάς, πριν από την πατριαρχική του εκλογή, το 1688, ο Γεράσιμος εργάστηκε ως δάσκαλος του Γένους σε τουρκοκρατούμενες περιοχές, όπως στην Πελοπόννησο και την Ήπειρο. Συνδέθηκε μάλιστα, στα Ιωάννινα, με συνεργάτες και μαθητές της ονομαστής Σχολής του Επιφανίου, που λειτούργησε ως κοιτίδα της νεοελληνικής εκπαίδευσης, σε μία περίοδο σχετικής αλλά και ελεγχόμενης «αυτονομίας» στα εκπαιδευτικά πράγματα επί τουρκοκρατίας. Ένα από τα πρόσωπα που συμμετείχαν στην εκπαιδευτική αυτή κίνηση, ο Κρητικός Γρηγόριος Μελισσηνός, ανηψιός του σπουδαίου για την λογιουσύνη του Γερασίμου Βλάχου, το έτος 1660 ζήτησε από τον, ιερομόναχο τότε, Γεράσιμο να του αποστείλει δέκα από τις Διδαχές του, προκειμένου να τις χρησιμοποιήσει ως δείγματα προτύπου εκκλησιαστικού κηρύγματος. Ο Γρηγόριος, απευθυνόμενος στην επιστολή του[2] προς τον Γεράσιμο, αναφέρεται στο νόημα της αρετής και της γνώσης, υπονοώντας ότι αυτά τα γνωρίσματα κοσμούσαν τον παραλήπτη της επιστολής του.

Λίγο αργότερα, ο Γεράσιμος εξελέγη μητροπολίτης Καστορίας από την σύνοδο του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Στην θέση αυτή όμως παρέμεινε επί μικρό χρονικό διάστημα, διότι καθαιρέθηκε ως «επιβάτης» του μητροπολιτικού θρόνου από την Σύνοδο της αρχιεπισκοπής Αχρίδος, σε ένδειξη της άρνησής της να δεχθεί μία απόφαση που κατευθυνόταν από το Φανάρι. Οι κρίσεις για το πρόσωπό του που περιέχονται στο έγγραφο της καθαιρέσεως αποτελούν το πρώτο πλήγμα που δέχθηκε, εμπλεκόμενος σε ένα δυσλειτουργικό για την συγκεκριμένη μητρόπολη εκκλησιαστικό καθεστώς.

Ύστερα από την σύντομη παραμονή του ως τοποτηρητή στην μητρόπολη Αδριανουπόλεως και επειδή από έναν συνταρακτικό σεισμό επήλθε ο αιφνίδιος

θάνατος του τότε πατριάρχη Αλεξανδρείας Παρθενίου, ο Γεράσιμος εξελέγη -και μάλιστα ομόφωνα- από το πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης στον χηρεύοντα θρόνο. Ο τότε οικουμενικός πατριάρχης Καλλίνικος Ακαρνάν σε επιστολή του προς τον κλήρο και τον λαό του πατριαρχείου Αλεξανδρείας απαριθμεί με εύγλωττο και παραστατικό τρόπο τα γνωρίσματα του νέου εψηφισμένου πατριάρχη. Η συγκεκριμένη επιστολή αποτελεί πολύτιμη ιστορική και αγιολογική πηγή, που συγκεφαλαιώνει τα γνωρίσματα της προσωπικότητας του Γερασίμου στα ακόλουθα λόγια, όπως αποδίδονται στα νέα ελληνικά: «(ο Γεράσιμος) είναι άνδρας θεοσεβής και ευπρεπής, ο οποίος διακρίνεται για την μεγάλη του σοφία και κοσμεύεται με επιδόσεις τόσο στον πρακτικό όσο και στον θεωρητικό βίο· ακτινοβολεί μάλιστα για τα σωματικά και τα ψυχικά του προτερήματα, είναι στολισμένος με μεθόδους επιστημονικές ... και ανθισμένος με πολλές κατά Θεόν αρετές· σχετικά με την θεολογία, έχει πολύ καλή παιδεία, εμπειρική και θεωρητική, γι' αυτό και διετέλεσε ... φλογερός κήρυκας της ευαγγελικής διδασκαλίας. Συμπληρωματικά αναφέρω την συνυφασμένη με τον χαρακτήρα του γλυκύτητα και την κατά Θεόν πραότητα»[3].

Κατά την διάρκεια της πατριαρχίας του, ο άγιος αντάλλαξε επιστολές με διάφορα σημαίνοντα πρόσωπα της εποχής, ένα εκ των οποίων ήταν ο Ιωάννης Καρυοφύλλης, που διετέλεσε διευθυντής στην Πατριαρχική Ακαδημία της Κωνσταντινούπολης και επέδειξε πολύπλευρη εκπαιδευτική αλλά και πολιτική δράση. Σε επιστολή του, του έτους 1690, εξαίρει την πνευματική ακτινοβολία του πατριάρχη Γερασίμου και τονίζει ότι η κατά Θεόν σπουδή και εμπειρία του τον οδήγησαν σε «ύψος υπερκόσμιον». Θεωρεί μάλιστα ιδιαίτερη επίσκεψη της θείας πρόνοιας την εδραίωσή του στον πατριαρχικό θρόνο, ενθυμείται τους «ζωηρούς ρύακας της ευσεβούς διδασκαλίας» του και επικαλείται την «υψίνοον πνευματικήν του αξίαν»[4].

Ο συνδεόμενος με φιλικούς δεσμούς με τον άγιο, οικουμενικός πατριάρχης Διονύσιος Μουσελίμης, ανακαλεί στην μνήμη του, σε επιστολή του του έτους 1693, την περίοδο των «αγχινουστάτων τους συνομιλιών», όπου αναδύονταν «φωτίσματα ακτινοβόλα» του «σοφωτάτου ανδρός»[5] Γερασίμου.

Ο λόγιος Αναστάσιος Μιχαήλ Ναουσαίος, που διέπρεψε στην Γερμανία, μακαρίζει τον «πολυύμνητον» Γεράσιμο για «τον τρόπον, τον βίον, την παιδείαν και θεοσέβειάν»[6] του. Ο ίδιος παραδίδει ότι ο Γερμανός πανεπιστημιακός καθηγητής Anhard Adelung, κατά την περιήγησή του στην Ανατολή μεταξύ των ετών 1700 και 1706, εντυπωσιάστηκε από την απλότητα και αγιότητα του πατριάρχη και τον χαρακτήρισε ως «επίγειον άγγελον»[7].

Ο διαπρεπής Φαναριώτης, διπλωμάτης και λόγιος, Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος ο

εξ απορρήτων γνώριζε τον άγιο Γεράσιμο και εκφραζόταν πάντοτε θετικά για το πρόσωπό του. Ήταν αυτός που αναγνωρίζοντας την φερεγγυότητα και το κύρος του μεσολάβησε ώστε να προαχθεί σε μητροπολίτη Αδριανουπόλεως, για να διευθετηθούν κρίσιμα ζητήματα και να ρυθμιστούν ισορροπίες στις σχέσεις της ορθόδοξης εκκλησίας με την Υψηλή Πύλη. Σε επιστολή του, του 1709, προβάλλονται οι αρετές της καλής προαιρέσεως, της ταπεινοφροσύνης και του ήθους[8] ενός αξιολογωτάτου ιεράρχη, που υπερέβη τα κοινά ανθρώπινα μέτρα.

Την πιο ισχυρή όμως, αν και ανώνυμη, μαρτυρία[9] για το ποιόν του γηραιού ποιμενάρχη τους κατέθεσαν σύσσωμοι ο κλήρος και ο λαός του πατριαρχείου Αλεξανδρείας, στο άκουσμα της οικειοθελούς του παραιτήσεως από τον θρόνο, το έτος 1710. Τα δάκρυα, οι εκκλήσεις τους να παραμείνει στην θέση του και να μην τους εγκαταλείψει, είναι οι πιο αψευδείς μάρτυρες της απήχησης που είχε στις ψυχές και τις συνειδήσεις όλου του λαού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Η ενασχόληση με την ζωή και το έργο του λογίου Γερασίμου Παλλαδά σε επίπεδο διδακτορικής διατριβής ξεκίνησε το έτος 1999, όταν ακόμη δεν ήταν γνωστή η διαδικασία αγιοκατατάξεώς του. Η απόφαση αγιοποιήσεως ελήφθη από το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας το 2002 και η υποστήριξη της Διατριβής έγινε το 2005 στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ.

[2] Παναγιώτου Αραβαντινού (Εισαγωγή - επιμέλεια Κ. Θ. Δημαρά), Βιογραφική συλλογή λογίων της Τουρκοκρατίας, Ιωάννινα 1960, σ. 203.

[3] Ελένης Σωτ. Χατζόγλου - Μπαλτά, Γεράσιμος Β Παλλαδάς Πατριάρχης Αλεξανδρείας (± 1625/30-1714). Ο Βίος και το συγγραφικόν του έργον, Αθήναι 2005, σ. 424.

[4] Ελ. Χατζόγλου, οπ. π., σ. 426.

[5] Οπ. π., σ. 432.

[6] Μιχαήλ Αναστασίου του Αναστασίου, Περιηγηματικόν Πυκτάτιον, ήτοι Περιήγησις της Ευρώπης, εν Αμστελοδάμω 1706, σ. 45.

[7] Οπ. π., σ. 25.

[8] Θεαγένους Λιβαδά, Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου του εξ απορρήτων Επιστολαί Ρ, Τεργέστη 1879, σ. 110.

[9] Γερασίμου Μαζαράκη, «Συμβολή εις την ιστορίαν της εν Αιγύπτω Ορθοδόξου Εκκλησίας», Εκκλησιαστικός Φάρος 28 (1929), σσ. 446-447.